Сімейна форма навчання у 2024 році: особливості організації

Сімейна форма навчання — це індивідуальна форма, при якій батьки / опікуни самостійно організовують для своєї дитини освітній процес у домашніх умовах. Темп навчання вони підлаштовують під потреби, інтереси та можливості своєї дитини. Головне: учень має здобути знання відповідно до державних стандартів і підтвердити це під час оцінювання у школі. Розказуємо, як організувати сімейну форму навчання для дитини та до яких викликів готуватися.

Якщо до повномасштабної війни сімейну форму навчання обирали батьки, керуючись виключно своїм бажанням навчати дитину самостійно, то сьогодні для частини школярів, зокрема тих, хто наразі перебуває за кордоном, це стало необхідністю. Адже не у всіх школах змогли відкрити дистанційні класи. Тому батькам важливо знати про всі нюанси сімейної освіти, щоб зрозуміти, як її організувати та як відбуватиметься оцінювання знань.

Сімейна форма навчання: організаційні моменти

Здобувати освіту за сімейною формою можуть діти до 18 років. Батькам чи опікунам достатньо подати заяву до школи. Ніяких підстав, медичних показань і довідок для цього не потрібно.

Якщо з певних причин ви обрали для своєї дитини сімейну форму навчання, врахуйте, що відтоді **відповідальність за її навчання лежить на вас**. Ви можете як самостійно вчити дитину, так і залучати репетиторів, віддавати її до гуртків,

записувати на курси. При цьому ваша дитина має бути учнем певної школи, яка відстежуватиме результати навчання. Тож для початку вам потрібно врегулювати «технічні моменти»: оформити документи у школі, ознайомитися з програмами, спланувати процеси. Дотримуйтеся такого алгоритму.

1. Оформіть документи

Щоб перевести дитину на сімейну (домашню) форму навчання, вам потрібно до початку навчального року або не пізніше, ніж за 3 місяці до дати річного оцінювання / державної підсумкової атестації подати відповідну заяву до закладу освіти, за яким закріплено ваше місце проживання.

Якщо ваша дитина тільки вступає до 1 класу, то до заяви про зарахування на сімейну форму навчання додайте ксерокопію свідоцтва про народження та медичну довідку форми 086-1/о.

Про те, як обрати та змінити форму навчання у школі, читайте в статті Вибір та зміна форми навчання в школі: як це зробити у 2023 році.

Коли вашу дитину зарахують або переведуть на сімейну (домашню) форму навчання, школа проінформує про це службу у справах дітей. Така норма прописана у 3 розділі, пункті 5 Положення про індивідуальну форму здобуття загальної середньої освіти. У такий спосіб держава піклується, щоб не порушувалися права дітей через невиконання батьками їхніх обов'язків.

2. Ознайомтеся з вимогами школи

Кожна дитина, яка здобуває освіту за сімейною формою, закріплена у школі за певним класом. Педагоги складають для неї графік і формат перевірки знань. Тобто на початку навчання у школі вам розкажуть, як будуть оцінювати знання вашої дитини. Візьміть до уваги наступне.

- Учні 1–4 класів, які навчаються за сімейною формою, виконують перевірні роботи не менше 3 разів на рік. Це відбувається онлайн або офлайн, але обов'язково за участі одного з батьків.
- Учнів 5–11 класи оцінюють не рідше 4 разів на рік.
- Учні випускних класів (4, 9, 11) проходять державну підсумкову атестацію.

За результатами підсумкового оцінювання школярі отримують семестрові / річні оцінки. Усі оцінки вчителі виставляють в окремому журналі або класному журналі в спеціальному розділі.

Знання вашої дитини у школі оцінюватимуть за допомогою контрольних / перевірних робіт. Форму контролю (тести, проєкти, творчі завдання тощо) затверджують педагоги залежно від класу та предмету. Тому **поцікавтеся в адміністрації школи, коли та які саме завдання має виконати ваша дитина**, щоб здати все вчасно.

Якщо в результаті перевірки знань ваша дитина отримає оцінки вище середнього, вона зможе продовжити навчатися вдома. Якщо хоча б з одного предмета буде оцінка нижче середнього / початкового рівня або дитина не виконає підсумкову контрольну роботу без поважної причини, вона зможе перездати її протягом місяця. Але якщо під час другої спроби оцінки знань дитина знову отримає незадовільну оцінку, школа може рекомендувати вам перевести дитину на очне навчання.

Отже, **контроль за виконанням освітніх програм залишається на адміністрації школи**.

3. Складіть план навчання

Ви маєте право попросити в школі роз'яснити, які предмети, за якими освітніми програмами та підручниками потрібно вивчати. Якщо ви плануєте самостійно розробляти траєкторію навчання своєї дитини, це робити необов'язково. Але тоді маєте скласти навчальний план відповідно до державного стандарту.

Якщо ж ви потребуєте допомоги, то у школі вам нададуть:

- індивідуальний навчальний план або програму розвитку — приклади індивідуальних планів;
- навчальну літературу, яка є в бібліотеці: підручники, посібники;
- консультації для учня з окремих тем (їхній графік узгоджується індивідуально).

Учень, який навчається за сімейною формою, має повний доступ до інфраструктури школи. Тому за потреби чи бажання ваша дитина може відвідувати творчі заходи, шкільні гуртки, якщо такі працюють у школі, брати участь у конкурсах, олімпіадах тощо.

4. Створіть належні умови навчання

Оскільки тепер повна відповідальність за навчання дитини лежить на вас, вам потрібно:

1. Облаштувати робоче місце дитини.
2. Скласти план на тиждень / місяць на основі семестрового / річного плану.
3. Продумати формат оцінювання / заохочення.
4. Дотримуватися певного режиму — сформувати розклад.
5. Придбати друковані зошити або додаткову літературу — за необхідності.
6. Підібрати освітній контент відповідно до тем:

- Вивчаю — не чекаю (для 1–4 класів);
- Всеукраїнська школа онлайн (для 5–11 класів).

Також для освіти своєї дитини ви можете залучати різних фахівців, яких вважатимете за потрібне: репетиторів, тьюторів, тренерів, викладачів мистецьких дисциплін тощо.

5. Відстежуйте успішність

Школяр має помічати власний прогрес, тому намагайтеся періодично — після кожного заняття, вивчення теми, навчального тижня тощо — підсумовувати його досягнення.

Вам необов'язково ставити бали за кожну виконану роботу. При цьому якщо ви будете більше акцентувати на успіхах, аніж помилках, це допоможе дитині стати більш мотивованою. Наприклад, учня початкової школи можна заохочувати наліпками або методом «зеленої ручки»: коли ви підкреслюєте чи обводите ту частину завдання, яку він виконав якнайкраще.

Для навчання, закріплення та перевірки знань своєї дитини вам стануть у пригоді, зокрема, такі ресурси та інтерактивні платформи:

- Learning.ua
- Освіта — онлайн
- Розвиток дитини
- Мій клас

Разом із дитиною можете створити папку на диску чи учнівське портфоліо, де будете фіксувати поточні успіхи, зберігати виконані завдання.

Як це працює на практиці

Досвідом організації навчання за сімейною формою з нами поділилася Олена, мати трьох дітей з Львівщини. Вона зазначає, що найважче далось втримати здорові відносини зі школою. «Учителі не в захваті. Кажуть, що багато бюрократії, а в них часу бракує. Ми відвідали відділ освіти й все вгамувалося. Наприкінці навчального року нас переконували повернутися до школи», — каже Олена.

Вона наголошує на зручності сімейної форми: приблизно відводили на навчання 3 години на день. Могли вчити по 2–3 предмети на день, але тоді щодня проходили по 2–3 теми. Олена радить одразу закріплювати знання, підбираючи контрольні до тем і розв'язувати практичні завдання.

У бібліотеці отримали всі підручники, від учителів — річні навчальні плани з усіх предметів, де були розписані теми до вивчення за місяцями та вказані дати контрольних. Також учителі проводили для дітей консультації, надсилали посилання на навчальний контент. Координувала ці процеси завуч. Оцінювання діти Олени проходили у школі: домовлялися з вчителями та раз на 2–3 тижні їздили до школи, щоб писати контрольні роботи (тематичні, семестрові, річні). За потреби могли

переносити дати контрольних. «Якщо діти посидючі й вміють концентруватися, усе вдасться», — зазначає Олена.

Якщо ж ваша дитина важко фокусується на завданнях і у вас не виходить замотивувати її, радимо знайти репетиторів. Вони допоможуть вам організувати домашнє навчання.

Що думають вчителі про сімейну форму навчання

Ми також поспілкувалися з педагогами, які працюють у державній та приватній школах та мають досвід роботи з учнями, які вчаться за сімейною формою.

Світлана Іванівна, учителька Богданівського ліцею Богданівської сільської ради Павлоградського району Дніпропетровської області, зазначає, що сьогодні сімейну форму обирають родини, які за кордоном. «При складанні перевірних / контрольних робіт ми враховуємо те, що ці діти відвідують школу в країні перебування. Відповідно й навчальний контент підбираємо так, щоб не перевантажити дитину, але при цьому дати головне. Наприклад, з фізики діти на сімейні формі навчання виконують лише лабораторні роботи», — зазначає Світлана Іванівна.

На допомогу батькам у ліцеї для кожної дитини надають індивідуальний навчальний план. Це значно полегшує батькам процес складання розкладу й дає орієнтири, чого та коли навчати.

Світлана Іванівна радить батькам, які обрали для дитини сімейну форму, першочергово навчати дітей самостійності, відповідальності та самоконтролю. Якщо ваша дитина поки не самоорганізована, вам потрібно взяти навчання під повний особистий контроль.

Альона Момотова, керівниця екстернату у приватній школі Alterra school, також наголошує, що якщо батьки обирають для дитини сімейну форму навчання, то відповідальність за навчальний процес лягає на їхні плечі. Адже за такої форми навчання школі важко відстежувати, як дитина опановує предмети та навчальні матеріали, а також чи самостійно складає атестацію, якщо її проводять дистанційно.

Втім, сімейна форма має і переваги. «Це чудова можливість для тих, хто перебуває за кордоном і паралельно здобуває два напрямки навчання, не втрачаючи можливість отримати українське свідоцтво», — зазначає пані Альона. А щоб полегшити виклики та досягти успіхів у домашньому навчанні, в Alterra school радять «з самого початку створити покроковий план проходження тем предметів. У нашому випадку, ми створили курс, який і має назву Покроковий, в допомогу дітям та їх батькам, для яких самостійний розподіл навчальної програми все ж є важким».

Звісно, будь-яка дистанційна форма освіти скорочує пряме спілкування з вчителями-тьюторами та іншими дітьми. Це впливає на процес соціалізації дитини, від якого залежить повноцінний розвиток особистості. Тому батьки мають також потурбуватися, щоб створити для дитини умови для всебічного пізнання світу. Але

школа приходить на поміч, «надаючи різні формати матеріалів та курсів і не залишаючи дитину осторонь в умовах війни, карантину, будь-яких інших обставин». Пані Альона наголошує, що якщо ви приймаєте рішення навчати дитину самостійно, проясніть усі питання з представниками школи, наприклад, з «відділом турботи» чи адміністрацію. Вам допоможуть розв'язати будь-яке питання, адже освіта дітей та розвиток громадян України — це наша загальна справа.

Висновок

Сімейна освіта потребує великих зусиль та організаторських здібностей від батьків, але водночас **має певні переваги**:

- Індивідуальний підхід і гнучкість навчання. Оскільки ключовими є здібності й інтереси дитини, ви можете давати глибші знання з предметів, які найбільше її цікавлять. За необхідності — приділити більше часу темам, які даються важче і водночас не затримуватися на тих предметах, де школяр швидко зрозумів матеріал. При цьому можете коригувати заняття, якщо дитина фізично або психологічно втомлена.
- Зручний графік. Ви самостійно складаєте розклад, обираєте тривалість уроків, врахувавши особливості режиму дня дитини.
- Можливість навчатися у будь-якому зручному місці.

Серед недоліків сімейної форми навчання:

- Знижена соціалізація. Як зазначають психологи, дитині, позбавленій колективу, важче будувати взаємовідносини з людьми. Але якщо вона відвідуватиме гуртки, курси, спортивні секції чи матиме достатньо неформальної взаємодії з однолітками, зможе компенсувати брак спілкування з однокласниками.
- Постійний контроль з боку батьків. Вам доведеться все тримати під контролем, тому це питання вашої самоорганізації. Головне **дотримуйтеся в навчанні дитини системності**, оскільки хаотичні заняття можуть не дати результату.

Якщо у вас виникли труднощі із сімейною формою навчання, ваша дитина перебуває в межах України і ви хочете перевести її на очну форму, вам потрібно написати заяву про зміну форми навчання на ім'я директора школи. Вказувати причину такого рішення не потрібно. Через два тижні ваша дитина зможе відвідувати уроки в школі.

Якщо ваша дитина через війну вимушено виїхала за кордон і відвідує там місцеву школу, але при цьому для вас важливо, щоб вона здобувала й українську освіту, можете обрати нову програму з українознавчим компонентом. Вона розрахована на те, щоб школярі без надмірного навантаження могли навчатися у двох закладах одночасно.